

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2024)

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

2^ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο

“Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα:
Συνεργασία, Προκλήσεις,
Δυσκολίες και Προοπτικές”

Πρακτικά Συνεδρίου

29-30 Νοεμβρίου 2024
Κέντρο Διάδοσης Ερευνητικών Αποτελεσμάτων
του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Διοργάνωση

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Υπό την αιγίδα
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Σε συνεργασία με

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
Τμήμα Ψυχολογίας, Π.Τ.Δ.Ε., Τ.Ε.Φ.Α.Α.
Εργαστήριο Ψυχολογίας και Εκπαίδευσης
του Παιδιού - ΨΥΧΗ (Τ.Ε.Π.Α.Ε.)
Περιφερειακή Δίση Α/θμιας & Β/θμιας
Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας

ISBN: 978-618-82743-3-4

Προτάσεις ενίσχυσης της συνεργασίας των γονέων με το σχολείο: Παρουσία των γονέων στη σχολική τάξη - συμμετοχή τους στις δραστηριότητες των μαθητών/τριών (βιωματικό εργαστήριο για εκπαιδευτικούς και γονείς)

Μαρία Αναγνωστοπούλου, Ελένη Μαυρίδου,
Ευαγγελία Σαββοπούλου

doi: [10.12681/pansynschool.7483](https://doi.org/10.12681/pansynschool.7483)

Προτάσεις ενίσχυσης της συνεργασίας των γονέων με το σχολείο: Παρουσία των γονέων στη σχολική τάξη - συμμετοχή τους στις δραστηριότητες των μαθητών

Αναγνωστοπούλου Μαρία

*Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Ανατολικής Θεσσαλονίκης
anagma1@yahoo.gr*

Μαυρίδου Ελένη

*Εκπαιδευτικός ΠΕ70, 4^ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς
mavridel@gmail.com*

Σαββοπούλου Ευαγγελία

*Εκπαιδευτικός ΠΕ70, 7^ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς
evagsavnovroulou@hotmail.com*

Περίληψη

Οι σχέσεις οικογένειας - σχολείου συντελούν στην ακαδημαϊκή, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών, ταυτόχρονα καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και συμβάλλουν στην επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών. Με στόχο την αποτελεσματική συνεργασία σχολείου και γονέων, υλοποιούμε βιωματικό εργαστήριο, στο οποίο προτείνουμε μια μορφή συμμετοχής των γονέων στα σχολικά δρώμενα. Συγκεκριμένα, το θέμα μας εστιάζει στην παρουσία των γονέων στη σχολική τάξη καθώς και τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες των μαθητών, κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος. Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου ακολουθούνται τα εξής βήματα: Σύντομη αναφορά στο θεωρητικό και εμπειρικό υπόβαθρο. Παρουσίαση πρακτικών εφαρμογών από εκπαιδευτικούς της πράξης. Βιωματικές δραστηριότητες των ακροατών. Αξιολόγηση του βιωματικού εργαστηρίου.

Λέξεις κλειδιά: γονείς, μαθητές, εκπαιδευτικός, συνεργασία

Σημ. Οι λέξεις εκπαιδευτικός, μαθητής κλπ. χρησιμοποιούνται με την ευρύτερη σημασία τους, περιλαμβάνουν δηλαδή και τα δύο φύλα.

1. Εισαγωγή

Στην εποχή μας είναι ευρέως αποδεκτό, σύμφωνα με τις θεωρητικές απόψεις και τα ερευνητικά δεδομένα, ότι η επικοινωνία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Όταν οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται με τους γονείς, μοιράζονται μαζί τους κοινούς στόχους, συμμετέχουν σε κοινές δραστηριότητες, οι γονείς αποκτούν θετική στάση απέναντι στο σχολείο και τη μαθησιακή/παιδαγωγική διαδικασία. Η συνεργασία των γονέων με τον εκπαιδευτικό τονώνει το αυτοσυναίσθημα του παιδιού, αφού τα τόσο ουσιαστικά για τη ζωή του πρόσωπα (εκπαιδευτικός και γονείς) αφιερώνουν το χρόνο τους για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του. Η θετική στάση των γονέων απέναντι στον εκπαιδευτικό συμβάλλει στην ανάπτυξη θετικής στάσης και του παιδιού τους προς τον εκπαιδευτικό, στη μεταξύ τους καλλιέργεια καλών διαπροσωπικών σχέσεων, την αποφυγή προβλημάτων συμπεριφοράς (Bee, 2000: 91-109, Epstein, 1994: 269–271, Šteh & Kalin, 2011: 18-98, Αναγνωστοπούλου, 2005: 72,150, Αναγνωστοπούλου, 2008: 131, Παπαδοπούλου, 2021: 33, Σαμολαδά, 2023: 21,106, 109, Συμεού, 2003: 101).

Όσον αφορά στη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στους γονείς, άλλοι ενθαρρύνουν την επαφή και τη συνεργασία μαζί τους ενώ άλλοι τους κρατούν σε απόσταση, θεωρώντας ότι έτσι θα διαφυλάξουν το κύρος τους. Οι δύο αυτές αντίθετες στάσεις οδηγούν σε δύο διαφορετικές προσεγγίσεις στη σχέση σχολείου οικογένειας. Η δεύτερη προσέγγιση εκφράζει τη διάσταση των δύο θεσμών ενώ η πρώτη προσέγγιση υποστηρίζει τον συντονισμό, την επικοινωνία, τη συνεργασία και τη συμπληρωματική σχέση σχολείου οικογένειας (Ζερβουδάκη, 2011: 67).

Αναφορικά με τη μορφή της παρουσίας και δραστηριοποίησης των γονέων στη σχολική μονάδα έχουν διαμορφωθεί δύο μοντέλα, σύμφωνα με τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία. Πρόκειται για τα μοντέλα της γονεϊκής εμπλοκής και της γονεϊκής συμμετοχής. Στην αγγλόγλωσση βιβλιογραφία τα δύο μοντέλα αποδίδονται αντίστοιχα με τους όρους parental (family) involvement και parental (family) engagement (Ανθοπούλου κ.ά., 2018: 19).

Στη γονεϊκή εμπλοκή οι γονείς έχουν περιορισμένο και “ελεγχόμενο” ρόλο στη σχολική μονάδα, ο οποίος οριοθετείται από το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου. Οι εκπαιδευτικοί έχουν την πρωταρχική ευθύνη να θέσουν εκπαιδευτικούς στόχους, τους οποίους οι γονείς οφείλουν να υποστηρίξουν. Πρόκειται δηλαδή για μια επικοινωνία μονόδρομης κατεύθυνσης. Στην περίπτωση αυτή, οι γονείς μπορεί να παρακολουθούν δραστηριότητες ή εκδηλώσεις που έχει οργανώσει το σχολείο, ή και να συμμετέχουν σε πρακτικές όπως η “εθελοντική εργασία”. Αντίθετα, ο όρος γονεϊκή συμμετοχή σχετίζεται με ένα ευρύτερο φάσμα σχέσεων και δραστηριοτήτων των γονέων. Τα σχολεία θεωρούν σημαντικό να ενθαρρύνουν τους γονείς να εκφράζουν τις απόψεις και τις προτάσεις τους και παρέχουν σε αυτούς ουσιαστικούς τρόπους ενεργής συμμετοχής. Πρόκειται για μια πιο αυθεντική επικοινωνία αμφίπλευρης κατεύθυνσης, όπου το σχολείο και το σπίτι συνεργάζονται ως ομάδα για να υποστηρίξουν και να βελτιώσουν τη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών. Γενικά, το σχήμα αυτό περιλαμβάνει από την πλευρά των γονέων δέσμευση και ανάληψη ευθυνών. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται πολλές στρατηγικές που προωθούν τη γονεϊκή συμμετοχή και καλλιεργούν στους γονείς την αίσθηση του “ανήκειν” στη σχολική κοινότητα, όπως για παράδειγμα, ενθάρρυνση των οικογενειών να

συμμετάσχουν στον σύλλογο γονέων, συνδιοργάνωση με τους εκπαιδευτικούς σχολικών δραστηριοτήτων, εκδηλώσεων και εκδρομών, συναντήσεις γονέων και εκπαιδευτικών για ρύθμιση θεμάτων οικογενειών με προβλήματα ή για τη διαχείριση προβληματικής συμπεριφοράς μαθητών κλπ. (Carver & Lander, 2017, Casey, 2022: 5, Epstein, et al., 2002: 41-75, Harris & Goodall, 2008: 280, Mapp et al. 2017: 82, Ανθοπούλου κ.ά. 2018: 27, Στύλα & Μιχαλοπούλου, 2016: 120-130).

Μια στρατηγική ενίσχυσης της συνεργασίας των γονέων με το σχολείο προτείνουμε και εμείς, στο πλαίσιο του βιωματικού εργαστηρίου, η οποία αφορά στην παρουσία των γονέων στη σχολική τάξη και τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες των μαθητών. Τα οφέλη αυτής της στρατηγικής όπως και οι δυσκολίες υλοποίησής της καταγράφονται σε αρκετές σχετικές μελέτες και σε πρακτικές εφαρμογές:

Έρευνες:

Σε έρευνα (Marcon, 1999: 395-412) διαπιστώθηκε ότι η ενεργητική συμμετοχή των γονέων στη σχολική τάξη σχετίζεται με τη βελτίωση των δεξιοτήτων επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης των μαθητών.

Από άλλη έρευνα (Munoz, 2000: 10-13) προέκυψε ότι τα τεστ επίδοσης των παιδιών που φοιτούσαν σε Δημόσια Νηπιαγωγεία (Η.Π.Α.) απέδιδαν καλύτερα όταν οι γονείς προσφέρονταν εθελοντικά σε σχολικές δραστηριότητες στην τάξη.

Οι Nistler & Maiers, (2000: 670-680) εφάρμοσαν ερευνητικό πρόγραμμα συμμετοχής των γονέων σε τμήματα Α΄ τάξης Δημοτικών Σχολείων (Primary Schools Iowa U.S.A.), από τις 8:45΄ έως τις 11:30΄ μία ημέρα την εβδομάδα στα μαθήματα Γλώσσας και Μαθηματικών. Συμμετείχε περίπου το 95% των γονέων. Μέσω της διερεύνησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος προέκυψε ότι οι γονείς έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον και διάθεση.

Στα δεδομένα άλλης έρευνας (Van Voorhis, 2001: 20-32) αναφέρεται ότι οι γονείς μπορούσαν (αν το επιθυμούσαν) να είναι βοηθοί του εκπαιδευτικού στην αίθουσα διδασκαλίας, να διδάξουν μαθητές, να συμμετέχουν σε εργαστήρια, να συνδιοργανώνουν δραστηριότητες. Το αποτέλεσμα ήταν οι μαθητές (όγδοη τάξη middle school) να αναπτύξουν θετικότερη στάση ως προς το σχολικό μαθησιακό περιβάλλον.

Σε ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με την επιθυμία των γονέων για την παρουσία τους κατά τη διάρκεια διδασκαλίας των μαθημάτων στη σχολική τάξη (έρευνα του Σταύρου 2020: 101-107), αρνητική έως και επιφυλακτική είναι η θέση των περισσότερων γονέων: «η παρουσία μας θα επηρέαζε την αντικειμενική εικόνα λειτουργίας της τάξης», «ναι, χωρίς όμως να γίνουμε αντιληπτοί.» Θετικά τοποθετούνται λίγοι γονείς: «το ενδιαφέρον για τη διαμόρφωση προσωπικής άποψης ως προς τον τρόπο διδασκαλίας». Σε ανάλογο ερώτημα, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί εκφράστηκαν θετικά: «ναι, για την κατανόηση από τους γονείς της εκπαιδευτικής πρακτικής και των σχεδίων της διδασκαλίας όσο και των τρόπων επικοινωνίας τους με τα παιδιά».

Παιδαγωγικές πρακτικές:

Οι Ανθοπούλου κ.ά. (2018: 66-104) στο εγχειρίδιό τους προτείνουν κοινές δράσεις γονέων και μαθητών, αρκετές από τις οποίες μπορεί να υλοποιηθούν εντός της σχολικής τάξης, όπως: ανάγνωση και ανάλυση ποιήματος ή λογοτεχνικού κειμένου, αφήγηση ιστοριών, ανάλυση και ερμηνεία φωτογραφικού υλικού, καλλιτεχνική έκφραση, εκπαιδευτικά παιχνίδια, σχεδιασμός και υλοποίηση project, δημιουργία αφίσας μέσω λογισμικού κλπ..

Το παιδικό Κέντρο ΕΑΔΠ Α.Π.Θ. (Νηπιαγωγείο και Παιδικός Σταθμός) υιοθετεί δράσεις συμμετοχής των γονέων στην τάξη: Καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, κάθε γονέας μπορεί να παρακολουθήσει, να συμμετάσχει ή και να συνδιαμορφώσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα μιας συγκεκριμένης ημέρας. Έτσι, ο γονέας έχει την δυνατότητα να βιώσει άμεσα τη ζωή του παιδιού στο σχολείο και τα παιδιά να συνδέσουν την οικογένεια με το σχολείο.

Η Χριστοφοράκη (2011: 48) προτείνει οι γονείς να έχουν τον ρόλο των παρατηρητών μέσα στη σχολική τάξη. Να δουν πώς διεξάγεται η διδασκαλία, πώς ανταποκρίνονται οι μαθητές σε συγκεκριμένα μαθήματα, μεθόδους και τεχνικές, πώς ο εκπαιδευτικός χειρίζεται τα λάθη και τις απορίες των μαθητών. Η γνώση που θα αποκομίσουν οι γονείς θα τους βοηθήσει να υποστηρίξουν πιο αποτελεσματικά τα παιδιά τους στο σπίτι, στις σχολικές εργασίες.

2. Εφαρμογή

Ακολουθώντας, παρουσιάζουμε τη στρατηγική “οι γονείς στην τάξη”, την οποία υλοποίησαν τη σχολική χρονιά 2023-24 δύο εκπαιδευτικοί Δημοτικών Σχολείων του Δήμου Καλαμαριάς.

Ελένη Μαυρίδου, τάξη Ε΄, 4ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς, σχ. έτος 2023-24

Η εκπαιδευτικός, στοχεύοντας να κάνει τους γονείς των μαθητών αρωγούς της εκπαιδευτικής διαδικασίας, οργάνωσε και υλοποίησε δύο δίωρα ανοιχτά μαθήματα, στα οποία συμμετείχαν οι γονείς.

Ιδιαίτεροι εκπαιδευτικοί στόχοι του εγχειρήματος ήταν:

Γενικός στόχος: Η σύσφιξη των σχέσεων εκπαιδευτικού και γονέων

Επιμέρους στόχοι: Οι γονείς:

- Να γνωρίσουν τον τρόπο που εργάζεται η σχολική τάξη καθώς και τις απαιτήσεις που δημιουργούνται κατά τη διδακτική/μαθησιακή διαδικασία.
- Να αναδειχθούν οι καλές πρακτικές που υλοποιούνται στη σχολική τάξη.
- Να συνεργαστούν με τους μαθητές σε ομαδικές εργασίες κατά τη διάρκεια του μαθήματος και να εντοπίσουν θετικά στοιχεία ή και δυσκολίες λειτουργίας των ομάδων.

- Να γνωρίσουν τις αλληλεπιδράσεις που δημιουργούνται στη σχολική τάξη, τις επικοινωνιακές και συνεργατικές δεξιότητες των μαθητών και εν γένει τη δυναμική που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών της σχολικής τάξης.
- Να παρατηρήσουν και να συζητηθεί ο τρόπος προσέγγισης των γνωστικών αντικειμένων, έτσι ώστε να υιοθετήσουν και αυτοί ανάλογες τεχνικές υποστήριξης του παιδιού τους στις κατ' οίκον εργασίες.

Πριν τη λήψη απόφασης για την υλοποίηση των ανοιχτών μαθημάτων διασφαλίστηκε η συναίνεση των μαθητών. Σε συζήτηση που έγινε, σε επίπεδο ολομέλειας τάξης, αναφέρθηκε από την εκπαιδευτικό η ιδέα παρουσίας γονέων κατά τη διαδικασία του μαθήματος. Ακούστηκαν όλες οι απόψεις και συζητήθηκαν φοβίες και ανασφάλειες που διατυπώθηκαν από ορισμένους μαθητές. Τελικά, όλοι ενθουσιάστηκαν με την ιδέα και προχώρησαν κατευθείαν στο πώς θα διαχειριστούν την παρουσία των γονέων και όχι στο εάν θα δεχτούν την πρόταση.

Ακολούθησε ο προγραμματισμός αυτών των μαθημάτων. Η εκπαιδευτικός επικοινωνήσε, μέσω αποστολής e-mail, με τους γονείς και αφού καθορίστηκε μία διαζώσης συνάντηση, παρουσιάστηκε σ' αυτούς η ιδέα των ανοιχτών μαθημάτων. Οι γονείς χαιρέτησαν με ενθουσιασμό την ιδέα και σε έγγραφο excel, που δημιουργήθηκε και τους απεστάλη από την εκπαιδευτικό, δήλωσαν τις ημέρες και το μάθημα που ενδιαφέρονταν να παρακολουθήσουν (είχαν να διαλέξουν ανάμεσα στο διδακτικό αντικείμενο της Γλώσσας και των Μαθηματικών). Αρκετοί δήλωσαν και παρακολούθησαν και τα δύο.

Τα μαθήματα υλοποιήθηκαν στις 5 και 7 Ιανουαρίου 2024 και συμμετείχαν κάθε ημέρα 12 γονείς. Οι γονείς προσήλθαν και τις δύο ημέρες στο πρώτο διδακτικό δώρο. Παρακολούθησαν τη διαδικασία του μαθήματος και ενεπλάκησαν σε ομαδικές δραστηριότητες, συνεργαζόμενοι με τις ομάδες των μαθητών. Και τις δύο ημέρες και στα δύο διδακτικά αντικείμενα (Γλώσσα και Μαθηματικά) οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων. Την πρώτη διδακτική ώρα κάθε ημέρας οι γονείς παρακολουθούσαν τη διδακτική διαδικασία, το πώς εργάζονταν οι μαθητές σε ομάδες, τον τρόπο που συνεργάζονταν και που αντάλλασσαν τις απόψεις τους καθώς και τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούσαν με την εκπαιδευτικό (με ποιον τρόπο η εκπαιδευτικός οδηγούσε τους μαθητές στην ανακάλυψη και επεξεργασία της νέας γνώσης). Τη δεύτερη διδακτική ώρα των μαθημάτων οι γονείς ενώθηκαν με τις ομάδες των μαθητών και συνεργάστηκαν μαζί τους για την υλοποίηση και παρουσίαση των εργασιών που ανατέθηκαν.

Την πρώτη ημέρα, στο γλωσσικό μάθημα, οι μαθητές κλήθηκαν να επεξεργαστούν, ανά ομάδες, άρθρα που αφορούσαν στην προστασία του περιβάλλοντος, την έναρξη των εργασιών της εταιρίας Eldorado στις Σκουριές Χαλκιδικής καθώς και άρθρα σχετικά με τις απόψεις των κατοίκων (τα κείμενα αυτά διαμοιράστηκαν και στους γονείς, οι οποίοι σ' αυτήν τη φάση της διδασκαλίας λειτουργούσαν ως παρατηρητές). Την επεξεργασία των κειμένων ακολούθησε debate μεταξύ των ομάδων. Στο debate έπρεπε να υποστηριχθούν οι θέσεις των κατοίκων που δεν επιθυμούσαν τη λειτουργία της εταιρίας καθώς και οι θέσεις της εταιρίας. Στη διαδικασία υπήρχε και η ομάδα των δημοσιογράφων που έθετε ερωτήσεις. Σ' αυτήν τη φάση της διδασκαλίας ενεπλάκησαν οι γονείς, οι οποίοι εντάχθηκαν στις ομάδες των μαθητών και συνέβαλαν στη διαμόρφωση των θέσεων των δύο παρατάξεων καθώς και τη διαμόρφωση των ερωτήσεων της ομάδας των δημοσιογράφων.

Τη δεύτερη ημέρα, στο μάθημα των Μαθηματικών, ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία παρατήρησης και εμπλοκής των γονέων. Παρουσιάστηκε από την εκπαιδευτικό ο τρόπος επίλυσης ενός σύνθετου προβλήματος τεσσάρων πράξεων και τη δεύτερη διδακτική ώρα, κατά την οποία ενεπλάκησαν και οι γονείς, ζητήθηκε από τις ομάδες να δημιουργήσουν ανάλογα σύνθετα προβλήματα και στη συνέχεια να τα ανταλλάξουν οι ομάδες, προκειμένου να επιλυθούν με τον τρόπο που παρουσιάστηκε από την εκπαιδευτικό. Εν συνεχεία, εκπρόσωπος κάθε ομάδας παρουσίασε το πρόβλημα που πραγματεύτηκε η ομάδα του στην ολομέλεια της τάξης, εξηγώντας όλα τα βήματα που ακολουθήθηκαν προκειμένου να επιλυθεί. Οι εκπρόσωποι των ομάδων, κατά την παρουσίαση επίλυσης του προβλήματος, κλήθηκαν να αναφέρουν τις προηγούμενες μαθηματικές γνώσεις τις οποίες έπρεπε να ανασύρουν από τη μνήμη τους προκειμένου να επιλύσουν το πρόβλημα καθώς και τα στοιχεία (λέξεις – κλειδιά και μαθηματικές σχέσεις) που τους/τις βοήθησαν στον εντοπισμό αυτών.

Στο τέλος του διδακτικού δώρου και των δύο ημερών, ακολούθησε συζήτηση με τους γονείς, απουσία των μαθητών, οι οποίοι παρακολουθούσαν τη διδασκαλία γνωστικού αντικείμενου ειδικότητας. Η συζήτηση επικεντρώθηκε στον τρόπο διδασκαλίας, τις διδακτικές τεχνικές που εφαρμόστηκαν, τον τρόπο συμμετοχής των γονέων στις ομάδες εργασίας καθώς και στις συνεργατικές δεξιότητες των μαθητών κατά την εμπλοκή τους στις ομάδες, οδηγώντας σε συμπεράσματα σχετικά με το βαθμό και τον τρόπο παρέμβασης των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες των μαθητών.

Η δράση των “ανοιχτών μαθημάτων” ολοκληρώθηκε με ερωτηματολόγια ανατροφοδότησης ανοιχτού τύπου. Οι γονείς των μαθητών, μετά από τρεις περίπου ημέρες από την υλοποίηση των ανοιχτών μαθημάτων, κλήθηκαν να συμπληρώσουν ηλεκτρονικά και ανώνυμα ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου (googleform) σχετικά με την εμπειρία των μαθημάτων που παρακολούθησαν. Η ανατροφοδότηση ήταν θετική. Ενδεικτικά παραθέτουμε κάποιες ερωταποκρίσεις:

- Σε ερώτηση για τα συναισθήματα που τους δημιουργήθηκαν κατά τη διαδικασία παρακολούθησης του μαθήματος δόθηκαν, ενδεικτικά, οι ακόλουθες απαντήσεις: «Ευχάριστα συναισθήματα τόσο για την ανταπόκριση των παιδιών όσο και για τη συμμετοχή τους στη διδακτική διαδικασία»
«Έκπληξη, θαυμασμός και χαρά... Ένιωσα τυχερή που μου δόθηκε μια φορά η ευκαιρία να παρακολουθήσω έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της διδακτικής διαδικασίας. Το μάθημα πολύπλευρο, ενδιαφέρον, διαδραστικό, διασκεδαστικό, με σεβασμό στις απόψεις και τον τρόπο σκέψης του κάθε παιδιού».
- Σε ερώτηση ως προς το τι ακριβώς τους άρεσε περισσότερο: «Η ενθάρρυνση της συμμετοχής, η αποδοχή του λάθους... η καθοδήγηση για τη σωστή απάντηση...η ελευθερία έκφρασης και συμμετοχής των μαθητών»
- Σε ερώτηση ως προς το εάν και κατά πόσο η δράση επηρέασε ή τροποποίησε τον τρόπο με τον οποίο βοηθάνε τους μαθητές στις κατ' οίκον εργασίες: «Στα Μαθηματικά θα δείχνω εμπιστοσύνη στην κρίση του παιδιού μου χωρίς να παρεμβαίνω».

Ανατροφοδότηση ως προς τη δράση υπήρξε και από τους μαθητές, μέσω παραγωγής γραπτού λόγου με τίτλο: “Μια παράξενη ημέρα στο σχολείο”. Οι μαθητές κλήθηκαν, ανώνυμα, σ’ ένα φύλλο χαρτί, να περιγράψουν την εμπειρία τους. Οι περισσότεροι διατύπωσαν πως ενώ στην αρχή είχαν λίγο άγχος, αυτό ξεπεράστηκε μόλις άρχισε το μάθημα και μάλιστα η διαδικασία με την παρουσία των γονιών τους τούς άρεσε τόσο πολύ που κάποιοι από αυτούς χαρακτήρισαν το μάθημα της συγκεκριμένης ημέρας ως το καλύτερο που είχε γίνει. Όλοι ζήτησαν να επαναληφθεί η δράση και να επεκταθεί και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Ευαγγελία Σαββοπούλου, τάξη Γ΄, 7ο Δημοτικό Σχολείο Καλαμαριάς, σχ. Έτος 2023 – 2024

Η Εκπαιδευτικός πραγματοποίησε τρία ανοιχτά μαθήματα με την παρουσία και τη συνεργασία των γονέων των μαθητών του τμήματός της.

Γενικός στόχος: Η ουσιαστική συνεργασία σχολείου και οικογένειας – η υιοθέτηση θετικής στάσης των γονέων απέναντι στο σχολείο και τη σχολική κοινότητα.

Επιμέρους στόχοι: Ως προς τους γονείς:

- Να έρθουν σε επαφή με νέες μεθόδους διδασκαλίας και τεχνικές.
- Να διαπιστώσουν πως τα παιδιά μαθαίνουν πιο εύκολα δουλεύοντας ομαδικά και σε δραστηριότητες που γίνονται με παιγνιώδη μορφή.
- Να απορρίψουν την αντίληψη ότι τα αδύναμα μαθησιακά παιδιά ή τα πιο συνεσταλμένα έχουν ανεπαρκή ή περιορισμένη συμμετοχή σε ομαδικές εργασίες.
- Να περάσουν ποιοτικό χρόνο με τα παιδιά τους, δημιουργώντας μοναδικές αναμνήσεις.

Για την πραγματοποίηση της δράσης η εκπαιδευτικός αρχικά ενημέρωσε τους μαθητές της. Όλοι δέχτηκαν με ενθουσιασμό και περίμεναν με ανυπομονησία την έναρξη των μαθημάτων αφού συμφώνησαν πως μέσα από αυτά θα τους δινόταν η ευκαιρία να παρουσιάσουν στους γονείς τη δική τους δουλειά. Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός οργάνωσε μια ενημερωτική συνάντηση με τους γονείς. Τους πληροφόρησε για τον σκοπό, τους στόχους της δράσης αλλά και το πλαίσιο συνεργασίας τους. Όλοι οι γονείς δήλωσαν πρόθυμοι να συμμετάσχουν, σε πολλές περιπτώσεις παιδιών μάλιστα εκδηλώθηκε αυτή η επιθυμία και από τους δύο γονείς. Εντέλει, το σύνολο των γονέων που συμμετείχαν στη δράση ήταν δεκαπέντε.

Τα ανοιχτά μαθήματα πραγματοποιήθηκαν Παρασκευές. Σε κάθε ανοιχτό μάθημα, έπειτα από κλήρωση, πήραν μέρος πέντε γονείς καθώς στην τάξη υπήρχαν πέντε ομάδες μαθητών. Οι γονείς έρχονταν στο σχολείο στις 08:00’ το πρωί και παρέμεναν στην τάξη πέντε διδακτικές ώρες, συμμετέχοντας σε όλες τις δραστηριότητες ως ενεργά και ισότιμα μέλη. Η διάρκεια των διδακτικών αντικειμένων ήταν διευρυμένη από άποψη χρόνου. Η εκπαιδευτικός έδινε προσοχή ώστε να μην βρίσκεται στην ίδια ομάδα κάποιος γονέας μαζί με το παιδί του. Την έκτη διδακτική ώρα ακολουθούσε συζήτηση, ανατροφοδότηση και αξιολόγηση της διαδικασίας με τους γονείς, σε ελεύθερη αίθουσα του σχολείου. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβανόταν με τα παιδιά την πρώτη ώρα κάθε επόμενης Δευτέρας.

1^η ημέρα:

Αρχικά, στο μάθημα της Γλώσσας, οι μικτές ομάδες (μαθητές και γονείς) δούλεψαν το ποίημα με τίτλο “Ηλιακό Λεωφορείο”. Η αρχή έγινε με την παρακολούθηση βίντεο σχετικό με το θέμα. Στη συζήτηση που ακολούθησε, οι γονείς εξέφρασαν τις απόψεις τους για την προστασία του περιβάλλοντος. Μετά την ανάγνωση και επεξεργασία του ποιήματος δόθηκε φύλλο εργασίας στο οποίο και οι γονείς κατέθεσαν τις προτάσεις τους για τη συμπλήρωση μιας λίστας πραγμάτων απαραίτητων για καλοκαιρινές διακοπές. Στη συνέχεια, οι γονείς, από κοινού με τα παιδιά, υλοποίησαν τις υπόλοιπες δραστηριότητες (ταξινόμηση λέξεων αλφαβητικά, καταιγισμός ιδεών, σύνθεση και γραφή ποιήματος). Τέλος, οι γονείς έπιασαν μολύβια καιμπογιές, ώστε μαζί με την ομάδα τους να ζωγραφίσουν το δικό τους ηλιακό λεωφορείο. Κάθε φορά που ολοκληρωνόταν μια δραστηριότητα, οι ομάδες την παρουσίαζαν στην ολομέλεια της τάξης.

Την ίδια μέρα, το μάθημα της Ιστορίας αφορούσε στο κεφάλαιο “Ο Οδυσσεύς στην Ιθάκη”. Σε κάθε ομάδα δόθηκε ένα φύλλο εργασίας όπου και ζητήθηκε να βάλουν προτάσεις γεγονότων του παραπάνω κεφαλαίου σε χρονική σειρά. Τέλος, οι γονείς ανέλαβαν τον ρόλο του εκπροσώπου της ομάδας τους και αφηγηθήκαν στην ολομέλεια της τάξης την πλοκή της ιστορίας.

2^η ημέρα:

Αρχικά, μαθητές και γονείς εργάστηκαν πάνω στο κείμενο της Γλώσσας: “Τα ταξίδια του παππού”. Οι γονείς συμμετείχαν στη συζήτηση που προκλήθηκε έπειτα από την παρατήρηση ενός πίνακα ζωγραφικής. Η εκπαιδευτικός έκανε χρήση του λογισμικού Google Maps και σήκωσε γονείς και παιδιά στον πίνακα, με σκοπό να εντοπίσουν και να δείξουν τη Θεσσαλονίκη, την Κωνσταντινούπολη και τον Βόσπορο. Στη συνέχεια, η εικονική περιήγηση στην Αγία Σοφία έδωσε την ευκαιρία στους γονείς που την είχαν επισκεφθεί να μιλήσουν για την εμπειρία τους. Κατόπιν, τα μέλη των ομάδων συνεργάστηκαν στις δραστηριότητες που ακολούθησαν (δημιουργία πλαγιότιτλων στις παραγράφους – σύνταξη περιήλψης). Έπειτα, γονείς και παιδιά ανέλαβαν ρόλους ηθοποιών και πραγματοποίησαν τη δραματοποίηση του μαθήματος. Τέλος, οι γονείς όπως και τα παιδιά ζωγράρισαν το πορτρέτο του παππού τους.

Κατά τη διάρκεια της ίδιας μέρας, το αντικείμενο μελέτης στο μάθημα της Ιστορίας ήταν το κεφάλαιο “Παλαιολιθική Εποχή Α’”. Η εκπαιδευτικός άλλαξε τον σχεδιασμό του μαθήματος λόγω ενός γεγονότος που μείωσε τον εκπαιδευτικό χρόνο. Κατόπιν αυτού οι γονείς διαπίστωσαν πως η τάξη είναι ένας ζωντανός οργανισμός και ο εκπαιδευτικός πρέπει να προσαρμόζεται στις υπάρχουσες συνθήκες. Ένα βίντεο που προβλήθηκε και η αξιοποίηση μιας πηγής από το διαδραστικό βιβλίο της Ιστορίας σχετικά με την παλαιολιθική εποχή έδωσαν την ευκαιρία στους γονείς να πάρουν μέρος σε συζήτηση, καταθέτοντας και οι ίδιοι τις γνώσεις τους για το θέμα. Τέλος, οι γονείς αξιοποίησαν την φαντασία τους και συμμετείχαν, μαζί με τα παιδιά της ομάδας τους, στον σχεδιασμό ενός δεινοσαύρου.

3^η ημέρα:

Στο τρίτο και τελευταίο ανοιχτό μάθημα, οι πέντε μικτές ομάδες δραστηριοποιήθηκαν στο μάθημα της Γλώσσας: “Η πτήση των Γερανών”. Δόθηκαν σχετικές εικόνες με το θέμα, όπου οι γονείς έκαναν εικασίες για τη σύνδεσή τους. Ακολούθησε

επεξεργασία του κειμένου από τις ομάδες και παρουσίαση του γραμματικού φαινομένου (τα αριθμητικά) από την εκπαιδευτικό. Οι πέντε ομάδες, έπειτα, δούλεψαν στους πέντε σταθμούς μάθησης (learning centers) που η εκπαιδευτικός είχε οργανώσει στην τάξη (σταθμοί: τεχνολογίας, συναισθημάτων, γραμματικής, έκφρασης, τέχνης), όπου οι γονείς συνεργάστηκαν με τα παιδιά και συνέβαλαν στην ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων.

Την ίδια μέρα, στο μάθημα των Μαθηματικών εφαρμόστηκε η διαθεματική προσέγγιση. Οι ομάδες ταξίδεψαν από τη Θεσσαλονίκη στη Σαντορίνη και την Κρήτη. Οι γονείς πρότειναν στις ομάδες τους τρόπους επίλυσης των ερωτημάτων/προβλημάτων που τέθηκαν από την εκπαιδευτικό. Στο τέλος του ταξιδιού, οι γονείς διασκέδασαν χορεύοντας μαζί με τα παιδιά νησιώτικους χορούς.

Συμπεράσματα:

Στις συζητήσεις ανατροφοδότησης οι μαθητές αξιολόγησαν τη δράση θετικά και ζήτησαν να επαναληφθεί.

Οι γονείς σχολίασαν:

«Είχα άγχος μήπως δεν καταφέρω να ανταπεξέλθω στη διαδικασία».

«Η διδακτική ώρα περνάει γρήγορα».

«Θα ήθελα να είχα γίνει εκπαιδευτικός».

«Η εργασία του εκπαιδευτικού είναι απαιτητική».

«Σήμερα νιώθω ευτυχισμένη».

«Έχετε ώριμα παιδιά, ενθαρρύνουν και επιβραβεύουν το ένα το άλλο».

Η εκπαιδευτικός διαπίστωσε ότι οι στόχοι επιτεύχθηκαν. Η εμπλοκή των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία διακρινόταν από την ενεργή συμμετοχή τους καθ' όλη τη διάρκεια της παρουσίας τους στην τάξη. Παρατηρήθηκε διάθεση προσφοράς εκ μέρους τους προς το σχολείο και εκτίμηση του ρόλου των εκπαιδευτικών. Γενικά, η καινοτόμος αυτή δράση συνέβαλε στην ενίσχυση της συνεργασίας και τη σύνδεση των γονέων με τη σχολική κοινότητα.

3. Παρουσίαση των δραστηριοτήτων του βιωματικού εργαστηρίου

Στο βιωματικό εργαστήριο συμμετείχαν είκοσι σύνεδροι, οι οποίοι χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες, ανάλογα με την ιδιότητά τους: Δάσκαλοι, Νηπιαγωγοί, Γονείς, Ψυχολόγοι. Αρχικά, οι εισηγήτριες παρουσίασαν το θέμα υπό μορφή p.p.. Στη συνέχεια, τα μέλη κάθε ομάδας συνεργάστηκαν και διατύπωσαν τις δικές τους προτάσεις τις οποίες ανακοίνωσαν διαδοχικά.

Δάσκαλοι:

Η πρόταση των δασκάλων βασίζεται στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος της Β' τάξης με θέμα: «Τα Ζώα – Τα φυτά – Το Περιβάλλον». Γονείς και παιδιά ενός τμήματος που βρίσκεται στην επαρχία θα ασχοληθούν με το οικοσύστημα του τόπου τους. Σε συνεργασία, εκπαιδευτικός και γονείς οργανώνουν το πρόγραμμα παρουσίας των γονέων στην τάξη (η τάξη έχει δεκαπέντε μαθητές, οργανωμένους σε πέντε ομάδες των τριών μαθητών). Δημιουργούνται τρεις ομάδες των πέντε γονέων. Κάθε εβδομάδα θα επισκέπτεται την τάξη μία ομάδα γονέων, σε συγκεκριμένη ημέρα, για ένα τρίωρο. Οι γονείς θα μοιραστούν στις μαθητικές ομάδες, οι οποίες τελικά αποκτούν τέσσερα μέλη (τρία παιδιά και ένας γονέας). 1^η εβδομάδα: Ο εκπαιδευτικός μοιράζει στις ομάδες tablet. Κάθε ομάδα αποφασίζει και βρίσκει πληροφορίες για ένα ζώο, τις επεξεργάζεται και τις ανακοινώνει. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα δημιουργεί μια αφίσα με το ζώο με το οποίο ασχολήθηκε. Οι αφίσες αναρτώνται στην τάξη. 2^η εβδομάδα: Σε κάθε ομάδα δίνεται μια μικρή γλάστρα με ένα φυτό. Οι ομάδες βγάζουν το φυτό από τη γλάστρα. Σε χαρτί του μέτρου ζωγραφίζουν το φυτό και συμπληρωματικά γράφουν τα μέρη του φυτού. Ακολουθούν παρουσιάσεις των ομάδων. 3^η εβδομάδα: Οργανώνεται από τον εκπαιδευτικό μια βόλτα στη γειτονιά. Οι ομάδες παρατηρούν και καταγράφουν τα ζώα και τα φυτά που συναντούν. Στη συνέχεια, στη σχολική τάξη, οι ομάδες επεξεργάζονται τα στοιχεία που παρατήρησαν και τα ανακοινώνουν στην ολομέλεια.

Νηπιαγωγοί:

Η ομάδα των νηπιαγωγών επικεντρώθηκε σε μια δημιουργική δράση εμπλοκής των γονέων. Κάθε γονέας αναλαμβάνει να συνεργαστεί με το παιδί του προκειμένου να βρει μια χριστουγεννιάτικη ιστορία από τον τόπο καταγωγής τους. Οι μικροί μαθητές παροτρύνονται από τον εκπαιδευτικό να πάρουν συνεντεύξεις από μεγαλύτερης ηλικίας άτομα της οικογένειάς τους και να καταγράψουν, με τη βοήθεια του γονέα, μια χριστουγεννιάτικη ιστορία (αληθινό περιστατικό μιας άλλης-μακρινής εποχής ή ένα παραμύθι που κάποιος μεγαλύτερος έχει να αφηγηθεί). Εν συνέχεια, γονέας και παιδί προετοιμάζουν στο σπίτι την παρουσίαση της ιστορίας στη σχολική τάξη. Επιλέγουν την ενδυματολογία τους, σκηνοθετούν, δημιουργούν διαλόγους ή μονόλογους ανάλογα ή και προσθέτουν μουσική επένδυση. Εν συνέχεια και κατόπιν συνεννόησης με τον εκπαιδευτικό, έρχονται, καθημερινά, οι γονείς στο σχολείο ανά πέντε και παρουσιάζουν με το παιδί τους στην ολομέλεια της τάξης το θεατρικό δρώμενο που έχουν προετοιμάσει. Η διαδικασία της παρουσίασης των χριστουγεννιάτικων ιστοριών διαρκεί μία εβδομάδα.

Γονείς:

Στο πλαίσιο του μαθήματος «Μελέτη Περιβάλλοντος» της Δ' τάξης και με αφορμή το μάθημα «τα οικοσυστήματα», μαθητές και γονείς συνεργάζονται στενά στο σπίτι, για να συγκεντρώσουν πηγές και φωτογραφικό υλικό από παλαιότερες επισκέψεις τους σε φυσικά περιβάλλοντα, να συντάξουν αναλυτικές αναφορές και να προετοιμάσουν τον τρόπο παρουσίασης του υλικού τους στη σχολική τάξη. Εν συνέχεια, οι γονείς έρχονται ανά ομάδες των πέντε στην τάξη, σε συγκεκριμένες ημέρες, οι οποίες έχουν συναποφασιστεί (από εκπαιδευτικό και γονείς) και παρουσιάζουν στην ολομέλεια, ανά ομάδα (γονέας-παιδί) την εργασία που ετοίμασαν. Η διαδικασία έχει διάρκεια δύο διδακτικών δίωρων και ολοκληρώνεται με συζήτηση στην ολομέλεια, κατά την οποία μαθητές και γονείς

μοιράζονται τα συναισθήματα και τις παρατηρήσεις τους. Η παρουσίαση των εργασιών (γονέων-μαθητών) πραγματοποιείται σε καθημερινή βάση στο χρονικό πλαίσιο μίας εβδομάδας.

Ψυχολόγοι:

Οι ψυχολόγοι πρότειναν ένα πρόγραμμα με στόχο την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών. Αυτό βασίζεται στη μέθοδο «παιχνίδι ρόλων», η οποία επιτρέπει σε μαθητές και γονείς να εξερευνήσουν και να διαχειριστούν ποικιλία συναισθημάτων, όπως την απογοήτευση, την ανυπομονησία και τον φόβο. Για την υλοποίηση της δράσης προτάθηκαν επτά με οκτώ συναντήσεις γονέων – μαθητών. Κάθε φορά και κατόπιν συνεννόησης με τον εκπαιδευτικό της τάξης, έρχονται στη διδακτική αίθουσα τέσσερις γονείς προκειμένου να δραματοποιήσουν, μπροστά στους μαθητές, διαφορετικά κάθε φορά σενάρια, με τη μέθοδο «παιχνίδι ρόλων». Το περιεχόμενο των υπό δραματοποίηση σεναρίων καθορίζεται από τον εκπαιδευτικό της τάξης σε συνεργασία με τον ψυχολόγο του σχολείου. Αρχικά και πριν τη δραματοποίηση, ο ψυχολόγος κάνει μια εισαγωγή για το συναίσθημα που θα πραγματευτούν. Εν συνεχεία, ο εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε δυάδα γονέων από ένα διαφορετικό σενάριο και τους ζητά να δουλέψουν πάνω σε αυτό για ένα δεκάλεπτο και να προετοιμάσουν την δραματοποίηση και παρουσίασή του. Οι γονείς, ανά δύο, παρουσιάζουν το σενάριο που έχουν αναλάβει. Όποιος μαθητής επιθυμεί, έχει τη δυνατότητα, με την τεχνική «παγώματος της εικόνας», να παρέμβει στην εξέλιξη της υπόθεσης που παρουσιάζεται, δίνοντας διαφορετική έκβαση στην ιστορία. Οι ομάδα των γονέων συνεχίζει την δραματοποίηση, βάσει των προτάσεων που έχει κάνει ο μαθητής, τροποποιώντας το αρχικό σενάριο.

Το βιωματικό εργαστήριο ολοκληρώθηκε με αναστοχασμό της βιωματικής εμπειρίας των συμμετεχόντων, με αποτίμηση των παραγόμενων προτάσεων και συζήτηση σχετικά με τη δυνατότητα μεταφοράς και εφαρμογής τους στη σχολική τάξη.

4. Αξιολόγηση – Διαπιστώσεις

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, επισημαίνουμε τα εξής:

Η παρουσία των γονέων στη σχολική τάξη και η συμμετοχή τους στις δραστηριότητες των μαθητών είναι μια στρατηγική που αποβλέπει στην καλλιέργεια καλού κλίματος μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων, στην ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων και ουσιαστικής επικοινωνίας.

Ειδικότερα, το όφελος για τους γονείς είναι ότι:

Περνούν ποιοτικό χρόνο με τα παιδιά τους, συμβάλλοντας ενεργητικά και δημιουργικά στις δραστηριότητές τους. Γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο εργάζονται οι εκπαιδευτικοί στην τάξη. Έρχονται σε επαφή με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας και τεχνικές. Διαπιστώνουν τη σημασία της εργασίας των παιδιών σε μικρές ομάδες, τις πιθανές δυσκολίες αλλά και τις δεξιότητες που απαιτούνται ώστε τα μέλη κάθε ομάδας να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά.

Οι προτάσεις των συμμετεχόντων στο βιωματικό εργαστήριο ενισχύουν την άποψη ότι η συνεργασία εκπαιδευτικών – γονέων μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ευημερία των μαθητών και στη δημιουργία ενός θετικού σχολικού περιβάλλοντος.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Bee, H. (2000). *The developing child*. Boston, Allyn and Bacon.
- Carver, I. & Lander, J. (2017). *Powerful Partnerships: A Teacher's Guide to Engaging Families for Student Success*. Scholastic.
- Casey, A. Foundation (2022). *Parental involvement in your child's education*. Ανακτήθηκε στις 31/7/2024 από <https://www.aecf.org/blog/parental-involvement-is-key-to-student-success-research-shows>
- Epstein, J. (1994). "Effects on student achievement of teachers' practices of parent involvement". In, Silven, S. (ed.), *Literacy through family, community and school interaction*. Greenwich JAI Press, 269-271.
- Epstein, J. & Sanders, M. & Simon, B. & Salinas, K. & Jansorn, N. & Van Voorhis, F. (2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action*. Corwin Press, Inc. Second Edition.
- Harris, A. & Goodall, J. (2008). "Do parents know they matter? Engaging all parents in learning". *Educational research*, 50(3), 277-289.
- Mapp, K. & Carver, I. & Lander, J. (2017). *Powerful Partnerships: A Teacher's Guide to Engaging Families for Student Success*. Scholastic.
- Marcon, R. A. (1999). "Positive relationships between parent school involvement and public school inner-city preschoolers' development and academic performance". *School Psychology Review*, 28(3), 395–412.
- Munoz, M. A. (2000). *Parental Volunteerism in Kindergarten: Assessing its Impact in Reading and Mathematics*. University of Louisville. U.S. Department of Education. Office of Educational Research and Improvement. Ανακτήθηκε 26/7/24 από file:///D:/USERS/user/Downloads/Parental_Volunteerism_in_Kindergarten_As.pdf
- Nistler, R. & Maiers, A. (2000). *Stopping the silence: Hearing the parents' voices in an urban first grade family literacy program*. *The reading teacher*, 53(8), 670-680. Ανακτήθηκε 26/7/2024 από <http://ereserve.library.utah.edu/Annual/ELP/6050/Rorrer/stop.pdf>
- Šteh, B Kalin, J. (2011). "Building Partner Cooperation between Teachers and Parents". *C-E-P-S Journal*, 1(4), 81-101.
- Van Voorhis, F. (2001). "Interactive science homework: An experiment in home and school connection". *National Association of Secondary School Principals' Bulletin*, 85(627), 20–32. Baltimore, SAGE.

Ελληνόγλωσσες

- Αναγνωστοπούλου, Μ. (2005). *Οι διαπροσωπικές σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών στη σχολική τάξη - θεωρητική ανάλυση και εμπειρική προσέγγιση*. Αδελφοί Κυριακίδη.
- Αναγνωστοπούλου, Μ. (2008). *Το ζήτημα της πειθαρχίας στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην πρόληψη της απείθαρχης συμπεριφοράς των μαθητών*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Ανθοπούλου, Σ. & Καπετανίδου, Μ. & Καρακίτσα, Τ. & Πούλιος, Ι. (2018). *Νοιάζομαι και δρω με την οικογένεια: Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός πολίτης. Οδηγός για τον εκπαιδευτικό. Δεσμός: Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο και Ίδρυμα Λαμπράκη*.
- Ζερβουδάκη, Ε. (2011). *Η εμπλοκή των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία και η επίδρασή της στις επιδόσεις των μαθητών του δημοτικού σχολείου*. Διδακτορική Διατριβή.

- Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε στις 29/7/2024 από το Εθνικό αρχείο διδακτορικών διατριβών <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28170>
- Παπαδοπούλου, Ε. (2021). “Σχέσεις σχολείου-οικογένειας. Εμπόδια και πρακτικές ενίσχυσης της συνεργασίας”. Επιστημονικό Περιοδικό Σ.Κ.Ε.Ψ.Υ., 7, 262-269. Ανακτήθηκε 5/8/2024 από <https://skepsy.edu.gr/wp-content/uploads/2021/02/%CE%95%CE%BB%CE%AD%CE%BD%CE%B7-%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf>
- Σαμολαδά, Ε. (2023). Το σχολείο ως ανοιχτό κοινωνικό σύστημα. Σχέση οικογένειας σχολείου – Γονική εμπλοκή και οι απόψεις των εκπαιδευτικών. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής. Ανακτήθηκε 27/7/2024 από <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/28708/1/EleniSamoladaMsc2023.pdf>
- Σταύρος, Α. (2020). Διερευνώντας αντιλήψεις, στάσεις και πρακτικές στις σχέσεις γονέων και εκπαιδευτικών στη σύγχρονη δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση στον νομό Λάρισας. Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Ανακτήθηκε 1/8/2024 από <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/54577/22014.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Στύλα, Δ. & Μιχαλοπούλου, Κ. (2016). “Η εμπλοκή των σύγχρονων Ελληνίδων μητέρων στη σχολική εκπαίδευση των παιδιών τους”. Παιδαγωγική επιθεώρηση, 61, 119-132.
- Συμεού, Λ. (2003) “Σχέσεις σχολείου – οικογένειας: έννοιες, μορφές και εκπαιδευτικές συνεπαγωγές”. Παιδαγωγική Επιθεώρηση, 36, 101-113.
- Χριστοφοράκη, Σ. (2011). Αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών για τις σχέσεις σχολείου οικογένειας. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο. Ανακτήθηκε στις 27/7/2024 από http://elocus.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?filename=/var/www/dlibportal//dlib/8/0/6/attached-metadata-dlib-57f78da99163a31139903f2b453fcc7e_1304413408/20110303_Christoforaki_Stavroula_Mc.pdf&lang=el&pageno=1&pagestart=1&width=595&height=842&maxpage=151

Άλλες πηγές

- Παιδικό Κέντρο ΕΑΔΠ Α.Π.Θ. Παιδικός Σταθμός και Νηπιαγωγείο. Ανακτήθηκε 2/8/2024 από <https://paidiko.auth.gr/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%83-%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CF%83/>